

Afrika Fransadan üz döndərir

Müstəmləkə ölkələr bərabərhüquqlu dialoqun olmamasından və Parisin onların təhlükəsizliyini təmin etməməsindən narazıdırlar

Prezidentlər Jak Şirak, Nikola Sarkozi və Fransua Olland müxtəlif vaxtlarda Afrika ilə münasibətləri bərpa etməyə çalışıblar. Onların hamısı bildirirdi ki, münasibətlər modelinin müstəmləkəçilik konsepsiyasına əsaslanması Afrika ölkələri ilə bərabərhüquqlu dialoq qurulmasına mane olur. Lakin bu konsepsiyadan uzaqlaşdıqdan sonra da Fransa hakimiyyəti qitədəki ambisiyalarından əl çəkmədi.

Afrika Fransadan üz döndərir

Müstəmləkə ölkələr bərabər hüquqlu dialoqun olmamasından və Parisin onların təhlükəsizliyini təmin etməməsindən narazıdırlar

Fransız Afrikasının sərhədləri son vaxtlar tikişlərdə partlayır. Əvvəllər Parisə baxan ölkələr xaricdə yeni müttəfiqlər axtarırlar. İyulun sonunda Niger hərbiçiləri prezident Məhəmməd Bazumu hakimiyyətdən uzaqlaşdırdılar, idarəçilik səlahiyyətləri vətənin xilasını üçün Milli Şuraya keçdi və o, Fransaya qızıl və uranın ixracını dərhal dayandırdı. Ötən ilin sentyabrında Burkina Faso dövlət çevrilişi baş verdi. Bir il əvvəl - qonşu Malidə də bu proses yaşanmış. Parisin təsirinə çıxmaq istəyən növbəti Afrika ölkəsi Seneqal ola bilər. Çad və Qabonda da anti-Fransa əhvali-ruhiyyəsi sezilməkdədir.

Qızıl və uran əldən çıxır

Niger xuntasının ilk qərarlarından biri konstitusiyanın fəaliyyətini dayandırmaqla yanaşı, Fransaya qızıl və uran ixracını kəsmək oldu. Ölkə dünyanın yeddinci ən böyük uran istehsalçısıdır və Afrikada Namibiyanın sonrakı ikincidir. Keçən il Niger qlobal uran istehsalının təqribən 5 faizini, Fransanın tələbatının isə 15-17 faizini dövlət hesabına təmin edirdi.

Beşinci Respublikada bütün elektrik enerjisinin təxminən 75 faizi atom elektrik stansiyalarının payına düşür, ona görə də nüvə yanacağı üçün xammal tədarükünün dayandırılması ölkənin enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı narahatlıqları artırır.

Paris 1960-cı ilə qədər onun müstəmləkəsi olan Nigerdə baş verənlərə sərt reaksiya göstərmiş. Prezident Emmanuel Makron ölkədə öz vətəndaşlarını və dövlət maraqlarını silah gücünə qoruyacağını vəd etsə də, sonda hərbi qüvvələrini çıxarmağa məcbur oldu.

Narazıların düşərgəsi

Son zamanlar Afrika ölkələrində Parisin hərəkətlərindən narazılıq artmaqdadır. Nigerdən sonra Seneqalda da nü-

mayişlər başlayıb. Fəallar müxalifət lideri Ousmane Sonkonun saxlanmasına etiraz olaraq küçələrə çıxıb. Ölkənin bəzi bölgələrində etirazlar Fransa bayrağının yandırılması ilə müşayiət olunub. Çad və neft nəhəngi Qabonda da analogi hadisələr baş verir.

Çoxları hələ də Parisi Livianın işlərinə müdaxilə etdiyinə görə tənqid edir, bunun nəticəsində Müəmmər Qəzzafi devrilib, ölkə vətəndaş müharibəsi uçurumuna yuvarlanıb, qonşu dövlətlərin ərazilərində - Burkina Faso, Mavritaniya, Mali, Niger və Çad terrorçular fəallaşmış.

Qvineya-Bisau, Mavritaniya və Toqo koronavirus pandemiyası zamanı Fransanın COVID-19-a qarşı mübarizədə yardımını qeyri-kafi hesab edərək Parisdən narazı qalıb. Kamerun, Kot-d'İvuar və Konqo Respublikasında media və ictimai müzakirələrdə Yelisey sarayının cihadçıların yaratdığı təhlükə qarşısında bu ölkələrin təhlükəsizliyini təmin edə biləcəyinə dair şübhələr getdikcə daha çox səslənir.

Ekvatorial Qvineya isə ötən il Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsində Fransanı korrupsiya ilə mübarizə üzrə beynəlxalq öhdəliklərini yerinə yetirməməkdə ittiham edərək ona qarşı iş başlatdı.

Bütün bu ölkələrdə Fransaya qarşı əsas iddialar oxşardır -

müttəfiqin maraqlarına etinasızlıq və xəsislik.

Postkolonial keçmiş

Bu ilin fevralında Fransa Prezidenti Emmanuel Makron hər şeyi dəyişməyə və keçmiş müstəmləkələrlə münasibətləri yaxşılaşdırmağa cəhd edib. Afrika turnesi zamanı o, Şarl de Qollun dövründə formalaşdırılmış və qitədəki keçmiş koloniyalar üzərində Parisin qeyri-rəsmi qəyyumluğunu nəzərdə tutan Fransız Afrikası (Franceafrique) dövrünün başa çatdığını, ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətləri yeni şəkildə qurmaq zamanının yetişdiyini bildirdi.

Fransa rəhbəri vurğulayıb ki, Paris Afrika ölkələrinin daxili işlərinə qarışmamaq siyasətinə sadıqdır.

Lakin çoxları ikiüzlü Makronun sözlərini aldadıcı hesab edib. Belə ki, Paris keçmiş koloniyaların işlərinə daim fəal şəkildə qarışır.

Xatırladaq ki, 1979-cu ildə fransız qoşunları CAR diktatoru Bokassanı, 2011-ci ildə isə Kot-d'İvuarın Fransa əleyhinə olan prezidenti Loran Qbaqbonu devirdilər. 2013-cü ildə Paris Malidə "Serval", CAR-da

isə "Sanqaris" əməliyyatının köməyi ilə "vəziyyətin həlli" ilə məşğul olub. Hər iki halda Yelisey sarayı ölkənin iqtisadi maraqlarını rəhbər tutub.

Prezidentlər Jak Şirak, Nikola Sarkozi və Fransua Olland müxtəlif vaxtlarda Afrika ilə münasibətləri bərpa etməyə çalışıblar. Onların hamısı bildirdirdi ki, münasibətlər modelinin müstəmləkəçilik konsepsiyasına əsaslanması Afrika ölkələri ilə bərabər hüquqlu dialoq qurulmasına mane olur. Lakin bu konsepsiyadan uzaqlaşdıqdan sonra da Fransa hakimiyyəti qitədəki ambisiyalarından əl çəkmədi.

Hər iki seçki kampaniyası zamanı "Afrika ilə əlaqələrin müstəmləkələşdirilməsinin" qəbul edilməz olduğunu bəyan edən prezident Emmanuel Makron əvvəlki Fransa liderlərinin siyasətini davam etdirdi. Bu siyasət, Afrika ölkələrinin siyasi kursuna kənar nəzarətdən, hərbi mövcudluqdan, o cümlədən terror təhdidlərinə qarşı mübarizədən, həmçinin fransız biznesinin maraqlarının lobbichiliyindən ibarətdir.

Rizvan HİLALOĞLU,
"Azərbaycan"